

# L'impossible quotidià

ENRIC SÒRIA

**La finestra oberta i altres contes fantàstics d'humor negre**  
Saki (traducció i d'Emili Olcina)

**Laertes**  
130 pàgines. 12 euros

**H**ector Hugh Munro, més conegut pel pseudònim de Saki, va néixer a Birmània el 1870 al si d'una família colonial i va passar la vida entre aquest país i Anglaterra, fins que la bala d'un francotirador alemany se'l va endur d'aquest món el 1916. La seua biografia va ser funcional i grisa, i les seues idees, britànicament conservadores. Si era homosexual, com hi ha qui sospita, ho dugué amb la discreció que calia esperar en un bon coneixedor de l'obra i la vida d'Oscar Wilde. A l'endemig va escriure un bon grapat d'articles, algun volum d'història, un parell de novel·les i unes desenes de contes, puntualment recollits en sis volums, que són els que fonamenten la seua fama.

Saki està considerat un dels grans humoristes anglesos, que és país on l'humor sap ser feroç. Jorge Luis Borges digué amb raó que el seu estil elusiu, antiemfàtic, sosté dins la trivialitat d'una decoració encara victoriana unes trames profundament amargues i cruels, on s'alia la fantasia amb el sarcasme. Tot i així, Saki no és un autor popular entre nosaltres. Té defensors arbrats, però són pocs. Cap al 1988, hi hagué un intent de donar-lo a conèixer, amb la publicació de dos reculls de relats, *Bèsties i superbèsties* i *Truïta bizantina*. Al cap d'uns anys, l'editorial Bromera hi afegí un altre recull, *Tobermory*. Potser l'aparent levitat del seu to, la imprentososa naturalitat amb què exposa les seues insídies com a *matter of fact*, o la qualitat una mica datada dels dards de la seua sàtira —que apunta als convencionalismes d'una societat tan artificiosa i tan extinta que ja només pot resultar-nos enranyable— expliquen l'escàs èxit d'aquestes edicions. En



L'escriptor Hector Hugh Munro, Saki. / GETTYIMAGES

“La natura és letal, però també alliberadora: els animals sakians tenen atributs de la divinitat”

qualsevol cas, la somrient ferocitat de Saki, com les urpes dels seus gats parlars, sap ser retràctil.

Pel que sembla, un avi de Saki va ser devorat per un tigre, i sa mare, contra tota plausibilitat, va morir atropellada per una vaca lletera. No és estrany, doncs, que Saki veja els animals com uns perillosos companys de l'home. Això ho ha dit molt bé Emili Olcina en l'excel·lent pròleg d'aquest nou re-

coll: l'ordre animal està, alhora, per davall i per damunt de l'humà. La naturalesa es regeix per lleis fatídiques i invencibles que posen en qüestió les fràgils convencions humanes i poden destruir-les. Com tots els contactes amb el que depassa els nostres arbitris, aquest és ambivalent. La natura és letal, però també alliberadora: “els animals sakians tenen molts atributs de la divinitat”. En qualsevol cas, quan la distinció entre humà i animal es difumina, els resultats són pertorbadors. Ho són, sens dubte, en alguns dels millors contes d'aquest llibre: el gat parlant que introdueix la veritat i el caos en una reunió social a “Tobermory”, o la bella i terrible jove de l'home-lop que ens estremeix en “Gabriel-Ernest”. Com els vincles entre homes i animals, la inquietud que produeix “Els llops de Cernogratz” és inexplicable, i per això perdura.

Amb tot, el conte més memorable d'aquesta nova col·lecció de Saki potser siga “La finestra oberta”. Segons com, pot semblar una broma allargada, però també ens pot ullprendre amb la seua fascinadora perfecció. En els contes de Saki, el sobrenatural pot viure en la imaginació d'una nena tant com en una cuina d'aldea, perquè no hi ha fronteres. “Una vegada has permès que l'Impossible s'integri als teus càlculs, les possibilitats es fan pràcticament il·limitades”.

## ELS VOSTRES CLÀSSICS

### El deixant de la Bíblia

JORDI LLOVET

**F**a cosa d'un any, en anunciar als estudiants de primer curs d'una assignatura de filologia que havien de llegir el Gènesi i l'Evangelí de Mateu —venia a ser una “Introducció a la Literatura Universal”—, vaig veure unes cares d'enorme perplexitat. “¿Que no teniu cap Bíblia, a casa?”, vaig preguntar. Només una noia, entre un centenar d'estudiants, va alçar la mà i va dir: “Sí, a casa n'hi ha una”. Perquè el lector acabí d'entendre què amaga l'anècdota, diré que aquesta estudiant professava la religió protestant, culte en el qual la Bíblia ha tingut, des del segle XV, una importància decisiva: encara avui dia, als hotels dels països protestants, no és rar trobar-se, a la tauleta de nit de l'habitació, un exemplar de la Bíblia literana... últimament, segons que he comprovat, lligat al moble amb una cadeneteta dissuasòria.

El cas, com deïem, és que la Bíblia ha estat un element de cohesió d'enorme importància, especialment litúrgica, en la religió protestant, després que Luter, avançant-se a totes les pràctiques pertorbadores del cristianisme romà, que només deixava que es divulgues la Vulgata llatina, va traduir a l'alemany que llavors es parlava el Vell i el Nou Testament per a tis dels fidels de la cismàtica *ecclesia*. D'aleshores ençà, els països protestants, fins i tot en el moment en què el culte s'ha relaxat, han estat els veritables protagonistes (a banda els seus, naturalment, que existeixen bàsicament gràcies al Pentateuc i a la seva doctrina i rituals) de la vigència d'aquest llibre de llibres a Occident.

Per això no és estrany que sigui també la literatura d'aquests països la que més acusa l'empremta de la Bíblia en les seves literatures respectives. Agafeu Samuel Beckett, William Blake, Lord Byron, Joseph Conrad, Dickens, Faulkner, Joyce, Melville, Milton, Shakespeare, John Steinbeck, Swift, Mark Twain, o Walt Whitman, i veureu com les seves obres es troben farcides, directament o indirecta, de citacions de sapiència bíblica. Això ha fet, igualment, que els *scholars* anglosaxons hagin produït una immensa bibliografia, que astora, sobre les relacions entre la Bíblia i les literatures medieval, moderna i contemporània: des dels llibres de Northrop Frye (*El gran còdigo*, Gedisa, 1988) fins a *The Bible and Literature*, editat per David Jasper i Stephen Prickett, passant pel fastuós *A Dictionary of Biblical Tradition in English Literature*, editat per David Lyle Jeffrey. Els francesos han donat, en aquest

mateix sentit, alguna cosa, però menys que els anglesos o els nord-americans: el desembre de 2005, per exemple, *Le Magazine littéraire* publicava un monogràfic en què repassava la influència de la Bíblia, encara, en una sèrie d'autors dels nostres dies com Pierre Michon o Sylvie Germain; també van publicar el més rústec *Dictionnaire culturel de la Bible* (Cerf, 1990).

A Espanya o a Catalunya, per contra, aquestes publicacions són enormement rares: hi predominen, més aviat, els llibres o els estudis dedicats al deixant del llegat greco-lati en les nostres literatures; sobre la Bíblia i la seva repercussió en les nostres literatures, més aviat poca cosa: els mysteniments que ha arxivat la història acaben pagant-se al cap dels segles. Resulta, doncs, sorprenent i molt d'agrair que Gregorio del Olmo, de la Universitat de Barcelona, s'hagi proposat d'endegar una col·lecció sobre *La Bíblia en la Literatura Espanyola*, en la qual, per omissió, i és pega, no hi apareixen referències a les literatures peninsulars no castellaneres. Els dos primers volums van ser dedicats a l'Edat Mitjana (Trotta, 2008); i el tercer, que acaba de sortir, està dedicat al Segle d'Or. Aquest volum, coordinat per aquesta gran sàvia (i saba; i reina de Sabà) que és Rosa Navarro Durán, inclou, entre altres, articles esplèndids de Gemma Gorga (“La Bíblia en la poesia lírica i èpica de la Edat de Oro”), de Valentine Nider (“La prosa de Quevedo y la Biblia”), de Maria del Mar Cortés (“La Bíblia en Cervantes”) i de José García López (“La Bíblia en la poesia culta del siglo XVII”). Ara només falta un volum, en dues parts, dedicat a la Bíblia en la literatura dels temps moderns i contemporanis —que coordinarà Adolfo Sotelo—, que és el lloc, sens dubte, en què faran aparició la influència dels llibres en l'obra dels il·lustrats (Feijoo), dels romàntics, dels “modernistes” (Unamuno) i dels contemporanis (Juan Benet): la nòmina no serà tan rica com als segles anteriors, perquè la Bíblia —malgrat els esforços de George Borrow, vegeu *La Bíblia en España*, Alianza Editorial— s'ha llegit cada cop menys, a Espanya, com més han avançat els segles i les perverses instruccions de l'episcopat, que ja fa segles que considera que aquest país en té prou amb una *Biblia picta* o una *Biblia pauperum* —“i tan pobres com som”, deia Salvat-Papasseit—, malgrat que posseïm, especialment a Catalunya, dues escoles d'estudis bíblics tan importants com la impulsada per Francesc Cambó i la dels monjos de Montserrat.

No saber res de la Bíblia, com sembla que els passava a aquells grans estudiants que vaig tenir, porta conseqüències tan penoses com no entendre gairebé ni un quadre dels que pengen al MNAC, al Prado o al Louvre, ni entendre què volia dir Cervantes quan escrivia: “y así asenderado y triste siguió a su señor... y así se dejó atrás las ollas de Egipto”. Solució a aquest enigma, si és que ho és per al lector: Èxode 16, 3.

## Thanatos juga... i guanya

PERE SABORIT

**El malestar en la civilització**  
Sigmund Freud  
(Trad. Josep-Maria Terricabras)  
**Accent Editorial**  
129 pàgines. 15 euros

**S**egons una distinció usual, caldria parlar de tres períodes en la trajectòria intel·lectual de Freud. El primer estaria dedicat sobretot a elaborar una teràpia dels trastorns mentals, el segon a definir l'estructura psíquica de l'ésser humà, i el tercer es caracteritzaria per una reflexió més global o filosòfica. Doncs bé, *El malestar en la civilització* és un clar exponent d'aquesta darrera etapa en què es parla de la religió, la cultura, o el sentit de la vida en definitiva. La tesi central no és altra que la cultura o la civilització, en el seu sentit més ampli, en comptes de contribuir a la felicitat dels éssers humans, el que fa és fer-los cada vegada més desfortunats. D'una banda, les normes socials o morals comporten el malestar resultat de la repressió de les tendències instintives, i, d'altra banda, es produeix el malestar complementari que representa el

sentiment de culpabilitat nascut de seguir experimentant aquestes tendències prohibides. I la cosa tampoc no seria excessivament greu si es tractés d'un combat, més o menys estabilitzat, entre la recerca de plaer i les tendències repressives, en el qual la primera pogués guanyar de tant en tant alguna batalla en la guerra incessant entre aquestes dues pulsions constitutives de l'ésser humà. El problema és que Freud formula un element agreujant —el que atorga a aquest llibre un caràcter gairebé dramàtic—, segons el qual el principi de Thanatos (és a dir, l'impuls d'agressivitat vers els altres i, alhora, d'autodestrucció) es va imposant progressivament al principi d'Eros (és a dir, de recerca de plaer personal o compartit). Això al marge que Freud reconeix que, a diferència del que havia cregut abans, hi ha un component decisiu de sadisme i masoquisme en aquestes tendències libidinoses. Tot plegat suposa una innegable constatació que, lamentablement, Thanatos va guanyant terreny, malgrat que a la part final del llibre Freud utilitzi una calculada ambigüitat so-

bre el resultat final del combat etern entre l'amor i la destrucció.

Els diversos motius que se solen adduir per entendre el to tan pessimista d'*El malestar en la civilització* s'acostumen a dividir entre els que són d'ordre personal i els propis del context històrico-polític (l'obra fou publicada l'any 1930). En relació als primers, cal esmentar la mort de la seva filla Sophie l'any 1920 o el fet que Freud patís un càncer de mandíbula des de l'any 1923. I pel que fa als altres motius, els efectes de la Primera Guerra Mundial o l'ascens del moviment nazi a Alemanya no eren raons per a l'optimisme precisament. D'altra banda, la casualitat va voler que entre la redacció del llibre i la seva publicació es produís el daltabaix econòmic del crack del 29, la qual cosa va afavorir les vendes d'una obra tan impregnada de pessimisme. I l'edició que ara comentem acaba de sortir justament després de produir-se una altra gran crisi econòmica. Al marge de si això ha estat intencionat o no —el que no deixa de ser anecdòtic—, cal felicitar els editors per la reedició d'aquest text clàssic del pensament del segle XX.